

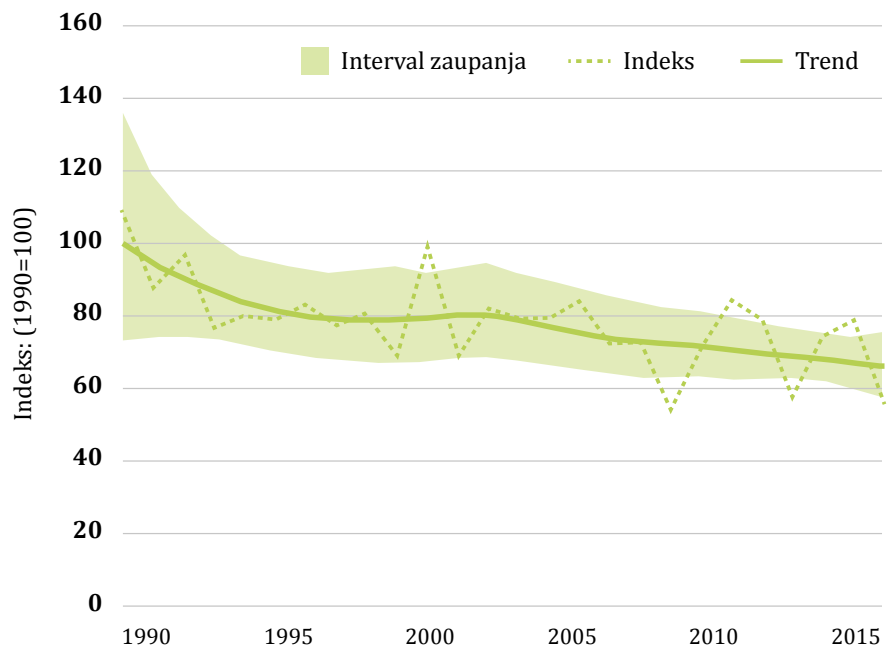
Indeks travniških vrst dnevnih metuljev ne napoveduje svetle prihodnosti

Besedilo: Primož Glogovčan in Rudi Verovnik Foto: Primož Glogovčan

Konec lanskega leta je bilo objavljeno poročilo o stanju evropskih vrst travniških dnevnih metuljev za obdobje 1990–2015 (angl. *The butterfly indicator for grassland species*). Gre za šesto zaporedno tovrstno objavo, ki je bila prvič predstavljena leta 2005. Poročilo je objavilo evropsko združenje za varstvo metuljev Butterfly Conservation Europe v sodelovanju z nekaterimi drugimi organizacijami, med drugim tudi Evropsko agencijo za okolje. Temelji na podatkih o prisotnosti in številčnosti populacij 17 značilnih travniških vrst dnevnih metuljev z več kot 9.200 transektov iz 22 evropskih držav (oz. pokrajin), večinoma članic Evropske unije. Samo v letu 2015 so bili vključeni podatki z več kot 4.500 transektov. Posebnost tokratnega poročila je zlasti v tem, da zaznava zmanjševanje hitrosti upada indeksa (33 %) v primerjavi s predhodnim poročilom iz leta 2013 (podatki do vključno 2011), ko je bila hitrost upada populacij obravnavanih vrst metuljev opredeljena na alarmantnih 50 %. Upad populacij travniških vrst dnevnih metuljev sicer sovпада z nadaljevanjem upada travniških habitatov kot primernega življenjskega prostora za organizme v zadnjih nekaj letih tako v Sloveniji kot v Evropi.

Obravnavanih 17 značilnih travniških vrst dnevnih metuljev je prisotnih tudi v Sloveniji. Med njimi so nekatere vrste splošno razširjene, npr. zorica (*Anthocaris cardamines*), mali cekinček (*Lycaena phleas*) in navadni modrin (*Polyommatus icarus*), medtem ko so nekatere vrste specialisti določenih travniških habitatov, npr. temni in veliki mravljiščar (*Phengaris nausithous*, *P. arion*) ter travniški postavnež (*Euphydryas aurinia*). Slednje tri vrste so navedene tudi v vsaj eni od Prilog (II, IV) Direktive o habitatih. Poročilo navaja močan upad številčnosti populacij za dve vrsti (veliki mravljiščar, okrasti skalnik) in zmeren upad za tri vrste (lunolisi debeloglavček, temni mravljiščar, rjasti vihrovček). Stabilnih je glede na poročilo osem vrst (travniški postavnež, mali okarček, nokotin sivček, kraški modrin,

Indeks travniških vrst dnevnih metuljev – države EU (Butterfly Conversion Europe / Statistics Netherlands)

Indeks travniških vrst dnevnih metuljev v državah Evropske unije, kjer je zaznan trend upada številčnosti osebkov za 33 % od 1990 do 2015. (vir: Van Swaay et al., 2016: *The butterfly indicator for grassland species 1990–2015*)

lešnikar, modri grašičar, mali kupido, mali cekinček), številčnost štirih od obravnavanih vrst (navadni modrin, zorica, rdečkasti venčar, sinji modrin) pa se je celo zmerno povečala.

Zmanjševanje hitrosti upada travniških vrst metuljev v Evropi v primerjavi s predhodnim poročilom je moč razložiti na različne načine:

- ▶ Zmanjšanje upada indeksa je zlasti opazno v zadnjih 5–10 letih. Razlog za to bi lahko bilo segrevanje ozračja, ki godi nekaterim vrstam, saj so metulji poikilotermni (hladnokrvni) organizmi. Ta pojav lahko prikrije sicer izrazito negativen učinek intenzifikacije rabe travnikov in povzroči povečevanje številčnosti nekaterih splošno razširjenih vrst na račun upada številčnosti nekaterih bolj specializiranih vrst.
- ▶ Število držav (pokrajin), število transektov in s tem povezano število podatkov v zadnjih letih strmo narašča. Z večanjem števila podatkov se izboljšuje natančnost indeksa – sprememba

le-tega je tako lahko posledica statistične obdelave večjega števila podatkov in novih vhodnih podatkov novih držav, ki se vključijo v štetje.

- ▶ Pri interpretaciji rezultatov je treba vedeti, da večina podatkov prihaja iz držav SZ Evrope (npr. Nemčija, Francija, Velika Britanija), kjer se je glavnina zmanjšanja številčnosti populacij zgodila pred letom 1990, tako da je bila številčnost nekaterih vrst močno zmanjšana že ob začetku štetja.

Iz analize podatkov je razvidno tudi, da je upad indeksa večinoma posledica zmanjšanja populacij obravnavanih vrst metuljev v letih 1990–2005. Kot kaže, se je upad v zadnjih 5–10 letih zmanjšal, čeprav nekatere izmed vrst še zmeraj beležijo zmanjšanje številčnosti populacij. Glavni vzrok za upad številčnosti populacij dnevnih vrst metuljev je sprememba rabe kmetijske krajine: intenzifikacija na ravninskih delih, ki so lažji za obdelovanje, se povečuje, medtem ko je hkrati prisotno opuščanje kmetijske rabe zlasti

Travniški postavnež (*Euphydryas aurinia*) je ena izmed vrst specialistov, ki se jo upošteva pri izračunu indeksa travniških vrst dnevnih metuljev. Pojavlja se tako na suhih kot na vlažnih ekstenzivnih travnikih. Pri nas so ogrožene predvsem populacije te vrste, ki živijo na vlažnih travnikih, saj ti travniki v nižinah zaradi intenzifikacije kmetijstva vztrajno izginjajo.

Ekstenzivni travniki v nižinah postajajo redkost. Fotografija prikazuje mokrotne travnike pri Preddvoru.

v hribovitih delih in na mokriščih predvsem v vzhodni in južni Evropi. Travniške vrste dnevnih metuljev so prisotne zlasti v ekstenzivni tradicionalni kmetijski krajini, na zavarovanih območjih in robnih strukturah, kot so npr. cestni robovi, ter v parkih v mestih. Avtorji poročila nadalje navajajo, da bi bilo za varstvo dnevnih metuljev treba narediti več v okviru skupne evropske kmetijske politike. Zlasti bi se bilo treba osredotočiti na povečanje finančnih podpor za tradicionalno ekstenzivno kmetijstvo in učinkovitejšo implementacijo že obstoječih mehanizmov evropske kmetijske politike v okvir reforme iz leta 2013. Po podatkih poročanj držav članic EU (glede na 17. člen *Direktive o habitatih*) je stanje travišč in nanje vezanih metuljev zaskrbljujoče. Zato bi bilo treba okrepiti prizadevanja za varstvo

metuljev in njihovih življenjskih prostorov tako znotraj območij Natura 2000 kot tudi izven njih. Metulji predstavljajo učinkovito indikatorsko skupino tako za travniške življenjske prostore in druge tipe habitatov kot tudi za oceno vpliva kmetijske politike in drugih pritiskov, kot so npr. podnebne spremembe. Nadaljnje raziskave na področju favnistike in ugotavljanja velikosti populacij metuljev so nujne, da bi znali bolj jasno razbrati vzroke za spremembe, ki so navedene v predstavljenem poročilu.

V letu 2015 je bilo prehojenih 90.000 kilometrov po transektih v državah, ki z zbiranjem podatkov pripomorejo k spremljanju stanja travniških vrst dnevnih metuljev. Nekaj kilometrov smo prehodili tudi člani Društva za proučevanje in

Veliki mravljiščar (*Phengaris arion*) se pojavlja na suhih travnikih z materino dušico (*Thymus* spp.) in navadno dobro mislijo (*Origanum vulgare*). V Sloveniji ta tip travnikov izginja zaradi hitrega zaraščanja v grmišča in gozd.

ohranjanje metuljev Slovenije (DPOMS). S popisi v letu 2016 je za nami 10-letno obdobje zbiranja in vrednotenja podatkov. Čeprav tudi v Sloveniji zaznavamo nekatere spremembe v gibanju številčnosti populacij dnevnih metuljev, so podatki zaenkrat preskopi za oblikovanje kakršnihkoli zaključkov, saj so trendi tudi za najpogostejše vrste po večini statistično neznačilni. Le s povečanjem števila aktivnih transektov (trenutno jih je 10–15) bomo tako tudi na krajši rok prišli do oprijemljivejših rezultatov, zato vabimo vse, ki bi želeli sodelovati pri transektnem monitoringu dnevnih metuljev, da se obrnete na DPOMS. Kljub temu da se zdi naš prispevek k poznavanju trendov travniških vrst dnevnih metuljev na evropski ravni majhen, je pri zaznavanju sprememb in oblikovanju bodočih politik Evrope pomemben doprinos vsakega partnerja.

Več o Indeksu travniških vrst dnevnih metuljev lahko preberete v poročilu, dosegljivem na <http://www.bc-europe.eu/index.php?id=325>, o transektnem monitoringu dnevnih metuljev v Sloveniji pa je več informacij na voljo na spletni strani DPOMS na <http://metulji.biologija.org/?q=sl/node/71>. ✨